

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Ecclesiae Mediolanensis

Decreta Provinciae Mediolanensis Sv̄b B. Carolo Borromeo, Cardinale
Archiepiscopo, Diuersis temporibus in sex Concilijs, totidemq[ue]
voluminibus edita

Speciano, Cesare

Brixiae, 1603

Tit. XXXI. De Ecclesiis Aedificandis vel reparandis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10553

DE ECCLESIIS AEDIFICANDIS
vel reparandis. Tit. XXXI.

Populi quibus alibi degentibus parochus nocte ministrare non potest, quomodo aliæ parochiæ, uel nouæ erigendæ assignanti. Cap. I.

c. Ad audiētiā,
ead. tit.
in Decretal.

Concil.
Trident.
Sess. 21.
c. de re-
for. 4.

QUAE parochiales Ecclesiæ partem habent sui populi extramœnia urbium, uel oppidorum, uel alibi; quò fiat, ut parochus, præsertim nocturno tempore, illis hominibus Sacramenta commodè administrare non possit; in illis Episcopus, aut eam partem commodiori parochiæ vniat; aut etiam inuitis Rectoribus, ex constitutione Alexandri III. & decreto Concilij Tridentini, nouas constituat parochias.

Victui noui rectoris nouæ Ecclesiæ, qualiter prouidendum.
Cap. I I.

d. c. 4.

ILLIS autem sacerdotibus, qui de nouo erunt Ecclesijs recenter erectis præficiendi, congruens assignetur portio, arbitrio Episcopi, ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocunque pertinentibus, & si necesse erit, compellant populum ad ea subministranda, quæ sufficiant ad uitam noui rectoris sustentandam.

Quæ Ecclesiæ, & altaria restauranda, vel demolienda, materiaque non in profanos vsus transferenda. Cap. III.

Sess. 21.
c. de re-
for. c. 7.
c. Quæ se-
mel. 19.
q. 3. & c.
semel
Deo, de
reg. iur.
lib. 6.
vide. inf.
co. c. 34.

ECCLIAS quasunque siue curatas, siue non curatas, sacella, & oratoria diruta Episcopus ad eam rationem, quæ à sancta Tridentina synodo præscripta est, restituenda, uel aliò transferenda curet: lapides, cæmentum, & omnis materia eorum locorum ad profana ædificia nò adhibeantur; nisi Episcopi auctoritas ex iusta causa interceperit. Quod enim semel Deo consecratum est, ad priuatos hominum vsus transferri non debet. Altaria etiam, quæ extra Ecclesiam, & quæ sub dio, nec septa, aut munita sunt, Episcopus aut sapienda, si fieri possit, aut demolienda curet.

Qualiter laicorum ædes Ecclesiam attingentes, fenestræ que intro inspicientes quibusuis non habendæ.

Cap. I I I I.

ILLud curet Episcopus, ut ne laicorum hominum ædes in posterum ædificentur, quæ Ecclesiarum parietes vlla ex parte attingant. Si quæ uerò fenestræ, siue Ecclesiasticarum, siue laicarum ædium in ipsa

Ecclesia-

Ecclesiarum parietibus insunt, unde in Ecclesias conspectus sit; quamprimum muro obstruantur.

Gloriosum crucis signum in triuijs, & alibi qualiter erigendum: Non que sordido loco exprimendum. Cap. V.

Chrisiana pietatis ornamentum, in quo populum fidelem gloriari oportet, altare est cælestis holocausti, Sacrosancta illa arbor Crucis, in qua auctor humana redemptionis pependit Christus Dominus. Quamobrem ad Christiana religionis gloriam insignis admodum fuit ea ueterum pietas, ut Crucis signum non in templis solum, sed domi, forisq; in parietibus, ac ueslibulis passimq; in urbe expressum appareret; tanquam, & præclarum populi Christiani tropheum, & clarissimum diuinæ misericordiæ monimentum, & sempiternum deniq; testimonium, quo palam fieret, fideles cum inimicis Crucis Christi, Iudæis, Ethnicis, & Hereticis nihil habere commune, sed contra eos omnes liberè profiteri, quem colunt, Dominum Iesum, & hunc Crucifixum. Hoc igitur maiorum religioso exemplo Parochi curent; ut hoc Sacrosanctæ Crucis insigne, uel ligno, uel lapide, uel ubi commodè per facultates fieri potest, marmore expressum in urbe, & diæcesi, ubi triuia frequentiora sunt, publicè proponatur, atque erigatur: quò crebrius, perspecta ea sacre Crucis arbore, fideles se se erigant, tum ad summi mysterij, in ea peracti, gratiam memoriam; tum ad ueram illam gloriam, ad quam Christo duce, populus fidelis, qui populus est acquisitionis, contendere debet.

Quod præterea aliàs sancitum est, id pro sacrosanctæ Crucis cultu, & ueneratione seruari, omnes curent, ut ne ea humi exprimatur, ne ue sordidis, & aliqua labe inquinatis locis.

Supra de
reliq;is,
& ven.
Sanct.
c. 31.

Qualiter in Ecclesijs consecratis, quid noui sine licentia non ædificandum. Cap. VI.

NE in Ecclesia, que consecrata sit, nisi Episcopi concessu, ædificijq; forma ab eodem prescripta, quicquam noui ædificij fiat: non Cappellæ item, non altaria, ut Canonum iure sancitum est.

Quæcunque ad Ecclesiarum, Cappellarum, Altarium ædificationem, & ornatum, ad sacrorum indumentorum, vestiumue apparatus, ad omnem sacrorum uasorum suppellectilem, & ad alia eius generis pertinent; ea ædificentur, construuntur, & fiant ad prescriptam formam; quæ in instructionibus Cardinalis Borromei, eo nomine ad communem Prouinciæ usum, confectis, exprimitur. Id uerò omne seruetur, quantum per facultates præstari licet; nisi aliquando Episcopus aliqua de causa aliter censuerit.

De ædibus laicorum, & præcipuè fordiolis etiam ecclesiasticorum hærentibus Ecclesiæ parietibus nunc, & in posterum quid fiendum. Cap. VII.

SI que ades, ædificia ue cuiusuis generis à laicis constructa sunt, que uel Ecclesiæ, uel Oratorij, parietibus continentia, innixaq; hæreant; qua au-

toritate,

toritate, quoque iure ædificata sint, cognoscat Episcopus: idq̄, sibi ostendi ab eis iubeat, qui ædificarint, ædificariue curarint: Si quæ autem iure ædificata non demonstrarint, ea asportari, amoueri, diruiue mandet; nisi Ecclesiæ, cui continentia hærent, vsui, dominorum consensu, attribuenda potius censeat.

Si autem iure constructa sunt, eaq̄, ædificia, aut stabula, aut loca sordido vsui accommodata, additæque sunt; ea dissectis, & amotis sordibus ad honestiorem vsum conuerti, Episcopus iubeat: hocq̄, ipsum à Parochis item, & alijs præstari mandet, etiam in ædibus Ecclesiasticis.

Neque in posterum à laicis ita ædificari, aut ædificata ad sordidum vsum à quibusuis adhiberi Episcopus permittat.

In atrio Verò Ecclesiæ ullo modo ædificari à laicis nè permittat, ut canonum iure interdictum est.

Noua Ecclesia, qualiter, & cum licentia sit ædificanda.

Cap. VIIII.

Noua Ecclesia nè ædificetur inconsulto Episcopo, & scripta facultate ab eo non impetrata; qui præter alia, quæ in nouis eiusmodi ædificationibus requiruntur, videat in primis diligenter, an situs decet, honestusve sit; an capax populi; an item disiunctus ab ædibus, ut possit circumdari; curetq̄, omnino ita illam ædificari, ut in omnibus, & per omnia seruentur tradita, à Sanctæ memoriæ Cardinale Borromeo in Concilio Quarto, & in libello de fabrica Ecclesiastica, in quo omnia, quæ ad Ecclesiam ædificandam pertinent, luculenter tractat.

C A P. I X.

Cappellarum, & Altarium locus, nè in vlla quauis Ecclesia, quouis nomine, cuiquam, absque Episcopi auctoritate, detur.

Quæ Altaria amouenda sint. Cap. X.

Altaria omnia amoueantur, quæ subter suggestum, aut organum constructa sunt; aut columnæ pilæve hærentia; aut aduersa altari minoris; aut Ecclesiæ ianuis nimis propinqua; aut aliàs quauis ratione incommoda, aut periculosa, Episcopi iudicio, sunt.

Prædictorum altarium, emolumenta ad alia altaria transferenda. Cap. IX.

Oblationes autem, & onera, emolumentave, & iura altarium, quæ amouebuntur, ad alia altaria eiusdem Episcopi sententia, transferantur.

Vnde

Vnde iam amota fuerunt vt supra, nè denuo ibi permittantur altaria. Cap. XII.

NEC verò deinceps, in eiusmodi locis, vlla quavis causa, altaria construere Episcopus permittat: neque alio modo liceat.

Quomodo mensæ Petra sacrata est inferenda. Cap. XIII.

Petra sacrata ita mensæ altaris inseratur, vt nullum offensionis calicis periculum adeatur: tactu tamen digiti possit dignosci.

Vnum quodq; altare sua requisita habeat. Cap. XIII.

Habeat vnumquodq; altare propria indumenta, ac ornamenta, & suppellectilem omnem, tum ad eius cultum, & usum; tum ad missæ sacrificium in eo religiosè, decoreq; peragendum.

Vnusquisq; de debita sui altaris suppellectili, & alijs prouideat. Cap. XV.

NEC verò quisquam etiam Canonicus, aut alius maiori gradu, dignitateve in Ecclesia ulla præditus, excusetur, quominus altare suum, capellamve, quam obtinet, instruat, ornetq;, ac propriam illis indumentorum, & reliquam omnem suppellectilem comparet, ad idem præscriptum; etiam si in eadem ecclesia sit altare, in qua ipse canonicatum, aut dignitatem obtinet; aut etiam eidem canonicatui, uel dignitati, eiusve præbendæ, vniõnis iure, uel alio quouis, annexa sit capella, vel altare illud.

Episcopus qualiter, vt capellæ, & altaria construantur, & eis prouideatur, ad quos spectat, ratione redditus, vel aliter compellat. Cap. XVI.

AD capellas, & altaria construenda, uel ornanda, uel reconcinnanda, uel alijs rebus, tum suppellectili etiam opportuna instruenda, ex præscripto instructionum fabricæ, si redditus, debiti ministerij, & aliarum rerum necessariam impensam superabunt; Episcopus totum illud, quod super est, aut partem, arbitrato suo, transferrat; nisi aut alij sint, qui iure debeant hæc omnia præstare; aut alia, Episcopi iudicio, opportunior ratio videatur, unde id fiat, quam ipse iniri iubeat; atque ut id efficiatur, quod præscriptum est, omni iuris ratione eos, qui debent, compellat.

Vbi redditus pro necessarijs prædictorum non sufficiant, quomodo seruitia suspendantur, ut prouideatur. Cap. XVII.

SI verò alia ratione id præstari, aut absolui, ac perfici posse Episcopus non viderit; subtrahat interea per aliquod tēpus, aliqua ex parte, uel etiã,

si opus erit, totum seruitium, redditum verò, vel pecuniam seruitio attributam impensa applicet, quæ necessaria est ad illud seruitium, religiosè, decorèq; explendum.

Episcopus qualiter librum, in quo omnia suæ diocesis altaria, eorumq; tituli, emolumenta, iura, & onera sint descripta, perpetuò habeat. Cap. XVIII.

E piscopali cura diligenter cauendum est, vt cum altarium, onerum, iuriumq; ad ea pertinentium, tum etiam titularum, qui interdum plures vni solùm altari attribuuntur, memoriæ consultum sit perpetuò: Ea enim, quemadmodum sæpè euenisse compertum est, & breui, & facillè perirent, non solùm quia ob varias causas illa aliquando amouentur; transferunturve; verùm quoniam ob accessiones, diminutionesq; ijs aliquando factas, onera etiam eisdem adiuncta, nonnunquam commutantur, & crebrius item de ijs ipsis oneribus ab Episcopo interdum ob alias causas, etiam ex decreto Tridentino statuitur, decerniturve.

Quamobrem Episcopus librum, eumq; certum, ac perpetuum confici, illumq; in Archiuo Episcopali, diligenter asseruari mandet. Quo in libro, anni spatio, altarium omnium, quæ in singulis vrbis, & diocesis Ecclesijs, iurisdictioni suæ, aut uisitationi, etiam si quouis modo illa alijs exempta sint, subiectis, collocata sunt, tituli, & emolumenta item, iura, onera, si quæ habent, sigillatim ordine, rectèq; describantur.

Altaria, nedum translata, sed quæ transferentur, & illorum tituli, iura, & onera qualiter vsupra describenda.

Cap. XIX.

A ltaria præterea omnia, & singula notentur, non solùm quæ, uel ex hominum memoria, uel ex alijs monumentis, scriptisve ad illa, ipsam iam aliàs translata esse, cognosci aliquò modo potest; Verùm etiam, quæ in posterum, quauis de causa, eodem transferuntur, descriptis pariter illorum titulis, iuribus, atq; oneribus.

Item quod emolumentum, & oneris accesserit, annotetur.

Cap. XX.

T VM etiam accuratè suo loco notetur, si quid deinceps emolumentum, aut oneris ex legato, aliove nomine accesserit.

Item illorum onerum commutatio, diminutioq; describatur.

Cap. XXI.

R Vrsus onerum commutationes, diminutionesve, si quæ fient, nominatim describantur; ac deniq; quæcumq; de ijs ipsis, ob missarum numerum, obq; elemosynarum tenuitatem, etiam ex decreto Tridentino ab Episcopis, alijsve decerni, statuiq; contigerit.

Itidem-

Itidemque onera piorum legatorum. Cap. XXII.

TVM præterea certi illi dies, quibus eo Tridentino decreto, ob illam causam commemoratio pro mortuis faciendæ est, qui eo nomine pia legata reliquerunt.

Prædictorum onerum tabella qualiter habenda.

Cap. XXIII.

Onera verò hoc libro notata, singula in tabellam referantur; quæ ex decreto provinciali de Ecclesiarum oneribus, in vniuscuiusque Ecclesiæ, illa habentis, sacristia affigi debet.

Idemque pro extruendis altaribus seruetur, quorum extructio qualiter denuntietur. Cap. XXIII.

HOC ipso libro altaria etiam singula, quæ ex concessa ab Episcopo facultate in posterum extruentur, cum suis titulis, iuribus, emolumentis, atque oneribus accuratè describantur; facultate etiam illa in eum ipsum librum relata: Ideoque, qui ita extruxerit, & rector ecclesiæ Cancellario Episcopali, mensis spatio, ædificationem iam absolutam denuntiet.

Animalia quando alta ribus non appendenda. Cap. XXV.

NE animalia, pisces grandiores, eorumve membra in ecclesijs appendantur; nisi quæ voti, aut piæ significationis causa, Episcopus permittenda censuerit.

Altaria qualiter tela cerata contegantur. Cap. XXVI.

Consecratæ altarium mensæ totæ, licet aliqua ex parte lateritiæ sint, tela cerata ita contegantur, ut facile à mensa, tela non possit amoveri.

Altaria quando, & qualiter contegenda, pallioque & alijs munienda, & ornanda. Cap. XXVII.

CVM Ecclesiæ fores patent; tum altaria singula, & mappis tribus mundis, vna oblonga, quæ ad imam eorum partem pertingat, duabusque reliquis breuioribus vestita sint; ita ut gradus etiam ille ligneus, super altari à tergo collocatus, ab indumento nudus non sit, sed mappa munda totus sternatur; & pallio item coloris, quoad eius fieri potest, pro festi diei, feriæve ratione decenter eadem ornata; ac tela viridi, ne mappa puluere, aliave sordè inquinetur, constrata, & præterea Cruce in medio collocata, & candelabris duobus instructa, atque ornata semper sint. Idque, quotidie in Ecclesijs, quæ frequentantur, in cæteris verò ecclesijs, festis saltem diebus.

Qualiter tabella secreta tenenda, & recondenda.

Cap. XXVIII.

Tabella secretorum in vnoquoque altari sit item; ea tamen ratione, ut peracta missa, non erecta sit, sed depressa sub tela, mappave recondatur.

Oratoria, in quibus sacrum non fit, quomodo sine altari, oclusa, & ubi habenda sunt. Cap. XXIX.

Oratoria, ubi missæ sacrificium non fit, in vijs, & eiusmodi locis posita, altare nullum omnino habeant.

Valuis, & claue ab ostio muniantur: Quæ clavis à parochia custodiatur, intra cuius parochiæ fines posita illa sunt.

Extruantur non in campis, sed in via publica; ut iter facientes, eorum horum prospectu piè commoti, paululum præcando consistant.

Quæ oratoria si ita angusta sunt, ut ne ostij quidem ualuas, intus patentes, capiant; cancellis ligneis à parte anteriori sepiantur.

Sacræ imagines, qualiter in dictis oratorijs, & ut intro inspicere possint pingantur. Cap. XXX.

Et quoniam sacræ imagines, quæ in exteriori pariete oratorij exprimitur solent, cum ita expositæ sint, luto, sordere inquinari, vel indecentius, iniuriosiusq; tractari possint; nè extrinsecus in ipsis oratorij parietibus pingantur; aut alio modo exprimentur; nisi edito loco fiant, ubi ab omni labe integræ conseruentur. In ipsis uerò oratorijs intus aliqua omnino sacræ imago sit.

Quorum oratoriorum ostium, si è solido affere constabit, nec uerò cancellis erit compactum, fenestella in eo, ac duæ præterea, in pariete anteriori, scilicet, ab utraq; ostij parte sint, clathris ligneis saltem munitæ, ut intro à prætereuntibus possit sacræ ipsa imago inspicere, ac ueneratione coli.

Quæ pilæ cum sacræ imagine, vel Cruce in vijs proponendæ, & positæ conseruandæ. Cap. XXXI.

Pilæ quædam stræctiles, in vijs publicis constructæ, cum sacræ aliqua imagine, uel Cruce, edito loco pictæ, aliove modo expressæ, à superioribus parte tectæ conseruentur, nè corruant.

Curreturq; item, ut aliæ eiusmodi pilæ ad hominum pietatem excitandam, certis congruis locis ædificentur.

Pro necessaria instauratione: Ecclesiarum etiam ordinis Hierosolymitani redditus qualiter sequestrandis. Cap. XXXII.

Quæ Ecclesiæ necesse est restituantur, atque instaurentur; earum omnium census parsve huic sumptui necessaria, etiam si equitibus ordinis

Hieroso-

Hierosolymitani obueniret, ab Episcopo, sequestri nomine apud uirum bonum deponi iubeatur; qui in illarum instaurationem, eiusdem iussu, erogetur.

Ecclesiæ, oratoriaque; quibus nulli sunt redditus, qua via instaurentur. Cap. XXXIII.

Quæ uerò labentes, propeq; cadentes, nullum censum habent, unde restituantur, ciuitatis, municipij, lociue, ubi sita sunt, impensis instaurentur Episcopi cohortatione diligentij. Id omne de oratorijs etiam constitutum sit.

Materia, & pecuniæ ex ea Ecclesiæ profanata in quos usus de licentia conuertatur. Cap. XXXIII.

Lapidibus, cæmentis, tigna, omnisq; materia Ecclesiæ diruta, profanatae, ad usum quoq; profanum, non sordidum tamen auerti, adhiberiq; arbitrari Episcopi, liceat. Pecunia uerò, quæ inde colligetur, illius etiam iudicio, in sumptus Ecclesiæ utiles conferatur.

Vid. sup. eo. c. 3.

Missarum munus, cæmeterijque ossa ecclesiæ profanatae, qualiter, & cuius expensis transferenda, & sub eius titulo altare extruendum. Cap. XXXV.

MISSARVM autem munus, quod in ea iam diruta præstandum erat, nisi Episcopus ad aliam potius legitima facultate transferre censuerit, ad Ecclesiam primariam, quam matricem uocant, transferatur; ubi illius, ad quem profanata Ecclesiæ census peruenit, impensis, altare sancti, sanctæue nomine extruatur, cuius titulo, quæ profanata est, nuncupabatur.

Illius porro cæmeterium ad eandem Ecclesiam transferatur, ad eundemq; locum ossa mortuorum asportentur.

Ubi erigendæ ueniant, qualiter etiam infra parochias regularium, nouæ parochiæ erigantur. Cap. XXXVI.

Quibus locis, ex Conc. Tridentini præscripto parochias nouas institui, erigere liceat; Episcopus etiam in Parochijs, quæ regularium quouis modo sunt, illas constituat, certa fructuum portione attributa, ad præscriptum Constitutionis Pij V. Pontificis.

Sess. 21. c. 4. de refor. Subdat. cal. 9. Noueb. 1597. in Bull. nu. 46.

Vt parochialium, rectorumq; necessitati succurratur, qui, & qualiter compellendi. Cap. XXXVII.

Cum Ecclesiæ alicuius parochialis, eiusq; Rectoris necessitati Episcopus primitiarum, decimarumq; assignatione, aut Parochialium symbolis, colleclisue prouiderit, esse ex decreto Tridentino censuerit, ad id præ-

Sess. 24. c. 13. de refor.

standum illos, ex eiusdem Tridentini, & prouincialis decreti prescripto, compellat; propositis, arbitrato suo, pœnis, & censuris, atque etiam interdicto generali; præsertim ubi ipsi parochiales id præstare promiserint, sponderintve.

Cap. XXXVIII.

CVRET Episcopus, vt in vno quoque altari, in quo Missa celebranda est, crux adsit.

DE IMMUNITATE ECCLESIA-
rum. Tit. XXXII.

Qualiter pro diuinis officijs campanæ pulsandæ, & ad illa progrediendum priusque orandum, & continuo in sacristia debitas vestes induendum.

Cap. I.

CV in ecclesiam ad diuina officia diurna, vel nocturna conueniendum erit, id campanæ sono significetur; ea interposita mora, qua omnes facile possint conuenire.

Signo audito, qui dignitates in Ecclesia, etiam si præfati sint, personatusve, aut canonicatus habent, ceterique omnes, qui interesse debent, præparent se ad diuinas laudes; & maturè ad Ecclesiam progrediantur.

Ingressi in ecclesiam, factisque ad sacrosanctam Eucharistiam, vel ubi ea non seruatur, ad altare maius precibus, rectè in sacristiam proficiscantur.

Quo loco, retenta talari ueste, superpelliceum assumant, & reliquum vestitum ad sacrum munus necessarium; quod, ut seruos Dei decet, tacitè & modestè faciant.

Qualiter ad chorum accedatur, officiaque inchoentur, negligentefve puniantur. Cap. II.

IN ingressu chori ad matutinum, & alias horas, & diuina officia, is ordo seruetur.

Vt paulò post vltimum campanæ signum ad rem diuinam faciendam, uniuersis in sacristia paratis, pulsetur paruula campana, qua egressus Sacerdotum ad missas celebrandas significari solet; vt omnes, qui in Ecclesia, vel circum eam sunt, diuini officij celebrationem instare intelligant.

Postea omnes, de sacristia ordine procedentes exeant.

Et ubi se ad altare humiliter inclinariint, suum quisque locum in choro adent.

ibi sic-